

Jerzy Akińcza

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0001-9309-4680

j.akincza@uwm.edu.pl

Pieczka zastępcza – uwagi w związku z legitymacją procesową kierownika powiatowego centrum pomocy rodziny dla realizacji roszczeń alimentacyjnych dziecka pozostającego w pieczy zastępczej

Pieczka zastępcza jako istotny problem natury prawnej

Niezaprzeczalnie istotnym elementem obszaru normatywnego, związanym z realizacją ochrony prawnej w zakresie zabezpieczenia socjalnego, tak prawnego, jak i materialnego, jest płaszczyzna dbałości o dziecko pozostające w pieczy zastępczej.

Każdego roku polityka wsparcia państwa realizuje ochronę zabezpieczenia finansowego, zastępując wykonywanie obowiązków osób zobowiązanych z kręgu najbliższych, którzy świadczeń nie realizują. Prowadzenie polityki wsparcia w ramach pomocy społecznej opiera się głównie na urzeczywistnieniu zasady pomocniczości, którą rozumieć można w dwójnasób: zapobiegania i usuwania skutków braku dostatku, dotycząc zaspokajania potrzeb podmiotów wymagających wsparcia¹.

Zgodnie z istotą zasady subsydiarności wsparcie socjalne jest realizowane wówczas, gdy skutkiem dysfunkcji (ograniczoną czy całkowicie niemożliwą) jest zadaniowość w obszarze samodzielnego zaspokajania potrzeb życiowych czy realizacja tego obowiązku przez osoby najbliższe.

Tym samym uprawnionym do pomocy społecznej staje się ten podmiot, który w pierwszej kolejności wykorzysta wszelkie spośród własnych możliwości i zasobów, dotyczących nie tylko istniejącej sytuacji materialnej, ale również

---

¹ Zgodnie z uwagami nad zagadnieniem: T. Moll, *Zasada subsydiarności w świetle wybranych świadczeń społecznych*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2014, R. XIV, t. 2, s. 149 i nast.

możliwości i zdolności psychofizycznej kwalifikacji zawodowych, aktywność jednostki w rozwiązywaniu własnych i rodzinnych problemów oraz jej gotowość współdziałania w tym celu z innymi. Działania podmiotu winny dotyczyć także realizacji uprawnień przysługujących podmiotowi względem innych².

Ochrona materialnoprawna dziecka pozostającego w pieczy zastępczej

W rozpatrywanym zakresie osobno wyróżniać należy istotny, aczkolwiek rzadko podnoszony w nauce prawa, problem ochrony dziecka pozostającego w pieczy zastępczej. Zgodnie z treścią art. 27 ust. 3 konwencji o prawach dziecka³ państwo nie może zastępować rodziców, może jedynie wspierać rodziców oraz osoby odpowiedzialne za dziecko, co dotyczy celów zaspakajania warunków życia niezbędnych do prawidłowego rozwoju dziecka. Dalej w rozwinięciu ust. 3 art. 27 konwencji ust. 4 tegoż artykułu wskazuje w sposób bezpośredni, że państwa-strony podejmą wszelkie właściwe kroki dla zapewnienia łożenia na utrzymanie dziecka ze strony rodziców lub innych osób ponoszących odpowiedzialność finansową za dziecko, zarówno na terenie państwa-strony, jak i za granicą.

W odniesieniu do ochrony dziecka pozostającego w pieczy zastępczej, realizując obowiązki wynikające z treści konwencji, w zgodzie z art. 38 ustawy z dnia 11 czerwca 2011 r. o wpieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej⁴ (dalej jako ustawa o wspieraniu rodziny lub ustawa) kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie jest osobą odpowiedzialną za realizację uprawnień z obowiązku alimentacyjnego przysługującego dzieciom umieszczonych w pieczy zastępczej⁵.

Poza jakąkolwiek dyskusją należy ustalić, że ewentualny brak realizacji obowiązku alimentacyjnego rodziców wobec dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej nie powinien być stanem prawnym akceptowalnym – stanowiłby bowiem zaniechanie w obszarze podstawowych obowiązków związanych z ich wychowaniem i utrzymaniem dzieci, co można jednoznacznie uznawać za element przyczynia się do całkowitego zerwania więzi między rodzicami a dziećmi.

² W tym zakresie zbieżnie ze spostrzeżeniami z wyroku WSA w Olsztynie z 5 lutego 2013 r., sygn. akt II SA/OI 1290/2012, LexPolonica nr 5149485.

³ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526).

⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2011 r., Nr 149, poz. 887 ze zm.).

⁵ W obszarze pieczy zastępczej i pełnej analizy nad zagadnieniem: M. Andrzejewski (red.), *Status osób małoletnich – piecza zastępcza, kontakty, przysposobienie*, Warszawa 2020. W wyróżnieniu wielu podmiotów zaangażowanych w realizację czynności z pieczy zastępczej, w szczególności z powołanej pozycji literatury, zob. s. 22–25.

Zgodnie z regulacjami ustawy o wspieraniu rodziny, odpowiednio art. 2, definiując systemem pieczy zastępczej, należy go określać jako zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. System pieczy zastępczej jest organizowany przez powiat i odbywa się w formie rodzinnej lub instytucjonalnej. Należy za prawidłowe przyjąć wyrażenie, że piecza zastępcza jest stosowana w sytuacjach, w których dziecko zostaje czasowo lub stale pozbawione opieki rodziców lub jeśli nie może ono przebywać z rodzicami ze względu na swoje dobro. Samo umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej jest formą wsparcia rodziny i ma służyć powrotowi dziecka do rodziny⁶.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wyróżnia się kilka rodzajów pieczy zastępczej: rodzina zastępcza jako rodzina: spokrewniona, niezawodowa, zawodowa, w tym pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna oraz domy dziecka. Niezależnie od rodzaju pieczy zastępczej, piecza nad osobą dziecka winna obejmować starania o wychowanie dziecka, kierowanie nim, zapewnienie mu odpowiednich warunków bytowych oraz troskę o bezpieczeństwo i zdrowie dziecka⁷.

Zgodnie z ustawą obowiązek sprawowania pieczy nad dzieckiem i jego wychowania rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka podejmuje z dniem faktycznego umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka, co następuje w wykonaniu orzeczenia sądu, ewentualnie umowy, o której mowa w art. 35 ust. 2 ustawy oraz osobnym wskazaniem w przypadku rodzin zastępczych zawodowych pełniących funkcję na podstawie orzeczenia sądu, też w przypadkach gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną, także na wniosek rodziców, dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁸, tj. w przypadkach zagrożenia życia lub zdrowia dziecka.

⁶ T. Smoczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2018, s. 283.

⁷ A. Zieliński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Warszawa 2011, s. 193.

⁸ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2005 r., Nr 180, poz. 1493 ze zm.). Zgodnie z treścią art. 12a ust. 1 w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Legitymacja procesowa dla roszczeń alimentacyjnych dziecka pozostającego w pieczy zastępczej

W obszarze czynionych rozważań dzień umieszczenia dziecka będzie miał podstawowe znaczenie dla wykonywania obowiązku, wytaczania powództw alimentacyjnych przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie na rzecz dzieci przebywających w rodzinach zastępczych. W zgodzie z treścią art. 109 pkt 5 k.r.o.⁹, wyrażającego ochronę dziecka poprzez umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej, czynność taką określać należy jako jeden ze środków ograniczenia władzy rodzicielskiej¹⁰. Pamiętając że obowiązek alimentacyjny wobec dzieci istnieje niezależnie od władzy rodzicielskiej, należy przypomnieć, iż nawet pozbawienie rodziców władzy rodzicielskiej nie powoduje wygaśnięcia tego obowiązku. Więzy rodziców z dzieckiem, powstająca w momencie narodzin dziecka, jest nierozrwalna, a każdorazowa modyfikacja władzy rodzicielskiej nie zwalnia rodziców z odpowiedzialności zapewnienia dziecku środków niezbędnych do prawidłowego rozwoju i do utrzymania¹¹.

Obowiązek alimentacyjny ma na celu, uwzględniając humanitarne i moralne przesłanki, zapewnienie godnych warunków bytowych przez krewnych, którzy znajdują się w sytuacji materialnej pozwalającej na udzielenie takiej pomocy¹².

Wydaje się, że tak definiowany obowiązek alimentacyjny wypełnia minimalny zakres obowiązków, skupiając się na jego podstawowych elementach. Definiując szerzej, dzieci mają prawo do równej z rodzicami stopy życiowej, niezależnie od tego, czy żyją z nimi wspólnie, czy też oddzielnie¹³. Przez usprawiedliwione potrzeby uprawnionego należy rozumieć potrzeby, których zaspokojenie zapewni dziecku odpowiedni do jego wieku i uzdolnień prawidłowy rozwój fizyczny i duchowy. Jednocześnie definiując możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego, określić należy je jako zarobki i dochody, jakie uzyskiwałby przy pełnym wykorzystaniu swych sił fizycznych i zdolności umysłowych, nie zaś rzeczywiste zarobki i dochody.

Rodziców dziecka pozostającego w pieczy zastępczej nie zwalnia od obowiązku alimentacyjnego fakt, że dziecko to jest faktycznie na utrzymaniu kogoś innego¹⁴. Okoliczność, że rodzina zastępcza otrzymuje środki na utrzymanie każdego umieszczonego w rodzinie dziecka, nie ma wpływu na obowiązek alimentacyjny rodziców względem tego dziecka. Środki przekazane na

⁹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 1964 r., Nr 9, poz. 59 ze zm.), dalej jako k.r.o.

¹⁰ J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2010, s. 327.

¹¹ Wyrok NSA z 19 grudnia 2008 r., sygn. akt I OSK 168/08, Lex nr 518221.

¹² K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 1082.

¹³ Tak definiując, chociażby uchwała SN z 16 grudnia 1987 r., sygn. akt III CZP 91/86, Lex nr 3342.

¹⁴ Wyrok SN z 14 stycznia 2000 r., sygn. akt I CKN 1177/99, Lex nr 51633.

pokrycie kosztów utrzymania dziecka nie stanowią dochodów dziecka w myśl art. 135 § 3 k.r.o., z tego też powodu pobyt w rodzinie zastępczej nie może stanowić przesłanki do obniżenia świadczenia alimentacyjnego. Obowiązek alimentacyjny rodziców wobec dziecka, będąc obowiązkiem uprzywilejowanym, oznacza, że dziecko ma bezwzględne prawo do tych świadczeń alimentacyjnych, bez konieczności udowadniania, że znajduje się ono w niedostatku.

Zgodnie z treścią uchwały Sądu Najwyższego z 22 września 1966 r. okoliczność, że dziecko przebywa w państwowym zakładzie opiekuńczym, który dostarcza mu środków utrzymania i wychowania, nie pozbawia dziecka legitymacji czynnej do dochodzenia alimentów od rodziców. Przy czym o ile rodzice pokrywają koszty pobytu dziecka w zakładzie, powinno to być odpowiednio uwzględnione przy określaniu zakresu świadczeń alimentacyjnych każdego z rodziców¹⁵.

Środki przysługujące rodzinie zastępczej na pokrycie kosztów utrzymania dziecka, a zwłaszcza ich wysokość określona w art. 80 ustawy o wspieraniu rodziny, pozostają w ścisłym związku z obowiązkiem alimentacyjnym na rzecz dziecka¹⁶. Istotną rolę w realizacji roszczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zgodnie z treścią ustawy o wspieraniu rodziny, przypisano kierownikowi powiatowego centrum pomocy rodzinie¹⁷. Zakresem podmiotowym tego przepisu objęte zostały wszystkie dzieci przebywające w pieczy zastępczej, co dotyczy zarówno w rodzinach zastępczych spokrewnionych, jak i niespokrewnionych¹⁸.

Zgodnie z treścią art. 38 ustawy właściwym rzeczowo i miejscowo do dochodzenia świadczeń alimentacyjnych na rzecz dziecka przebywającego

---

¹⁵ Uchwała SN z 22 września 1966 r., sygn. akt III CZP 72/66, OSNICPiUS 1967, Nr 1, poz. 13. Uchwała w swojej istocie częściowo nawiązuje do ponoszonej już treścią rozważań zasady subsydiarności, wzajemnego uzupełniania się obowiązku utrzymania pomiotu, wymaganego wsparcia.

¹⁶ Na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej spokrewnionej, tworzonej przez osoby obciążone obowiązkiem alimentacyjnym, ustawodawca przeznaczył kwotę niższą niż kwota środków przeznaczona na utrzymanie dziecka w pozostałych formach pieczy zastępczej (rodzina zastępcza niespokrewniona, rodzina zastępcza zawodowa, rodzinny dom dziecka). Różnicowanie wysokości świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinach zastępczych spokrewnionych i niespokrewnionych było przedmiotem skargi konstytucyjnej. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 23 kwietnia 2013 r. stwierdził, że zgodność art. 80 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wynika z faktu, że rodzinę zastępczą spokrewnioną mogą tworzyć tylko osoby będące wstępnymi lub rodzeństwem dziecka, na których z mocy prawa ciąży obowiązek alimentacyjny. W związku z powyższym, świadczenie dla rodziny zastępczej spokrewnionej ma charakter wspomagający dla wywiązywania się przez zobowiązanych z obowiązku alimentacyjnego. Sytuacja rodzin zastępczych spokrewnionych ma zasadniczo odmienny charakter niż sytuacja podmiotów sprawujących pozostałe formy opieki.

¹⁷ Odpowiednio zgodnie z art. 38 ust. 1 i 2 ustawy.

¹⁸ Dla zapewnienia pełnej ochrony dziecka uprawnienie objęło także dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej przed dniem wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

w pieczy zastępczej jest kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu obowiązany do finansowania pobytu dziecka w pieczy zastępczej. Powiatem zobowiązanym jest powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej oraz odpowiednio – w razie braku możliwości ustalenia tegoż powiatu – powiat miejsca ostatniego zameldowania na pobyt stały dziecka, a dalej w sytuacji niemożności ustalenia powiatu miejsca zameldowania na pobyt stały – powiat miejsca siedziby sądu, który orzekł o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej. W przypadku powrotu dziecka do rodziny i ponownego umieszczenia go w pieczy zastępczej powiatem zobowiązanym jest powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed ponownym umieszczeniem go w pieczy zastępczej, w razie braku możliwości ustalenia tegoż powiatu – powiat miejsca ostatniego zameldowania na pobyt stały dziecka, a dalej, w sytuacji niemożności ustalenia tego powiatu miejsca zameldowania na pobyt stały – powiat miejsca siedziby sądu, który orzekł o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej.

Dochodzenie świadczeń alimentacyjnych przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie jest zadaniem, które kierownik wykonuje we własnym imieniu, nie potrzebując dla tego działania upoważnienia organów powiatu. Dochodzenie świadczeń alimentacyjnych na rzecz dziecka przebywającego w pieczy zastępczej obejmuje postępowanie sądowe, jak i egzekucyjne.

Zgodnie z treścią powoływanego już art. 38 ustawy kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie powinien przed wytoczeniem powództwa zasięgnąć opinii asystenta rodziny, a jeżeli rodzinie nie został przydzielony asystent, kierownik powinien zwrócić się o wydanie opinii do podmiotu organizującego pracę z rodziną. Opinia ta powinna określać zasadność wytoczenia powództwa o alimenty w oparciu o możliwości zarobkowe rodziców naturalnych bądź krewnych zobowiązanych do alimentacji w dalszej kolejności.

Obowiązek dochodzenia świadczeń alimentacyjnych przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie dotyczy również osób spokrewnionych z dzieckiem, a tworzących tę rodzinę zastępczą. Może to być o tyle problematyczne, że krewni dziecka tworzący rodzinę zastępczą, niezależnie od faktu, czy są to wstępni dziecka, czy jego rodzeństwo, są osobami zobowiązanymi do świadczeń alimentacyjnych wobec dziecka, którym się opiekują. Jako uzasadnione należy przyjąć stanowisko wskazujące kryterium najbliższego pokrewieństwa dotyczącego wstępnych i rodzeństwa, ze skutkiem zastosowania w regulacjach ustawy zróżnicowania wysokości świadczenia na pokrycie. Nie można zgadzać się z argumentacją, że obowiązek alimentacyjny ciążyący na najbliższych krewnych dziecka może być, zgodnie z art. 135 § 2 k.r.o., spełniony także przez osobiste starania o jego utrzymanie lub wychowanie, w ten też właśnie sposób wykonują ów obowiązek rodzeństwo i dziadkowie, którzy za tę

pracę na rzecz dziecka nie otrzymują wynagrodzenia kosztów utrzymania dziecka i jest nierелеwantne i niesprawiedliwe¹⁹.

Wobec dochodzenia roszczeń z tytułu świadczeń alimentacyjnych, należy określić, że działalność to jest kwalifikowane zarówno jako uprawnienie, jak również obowiązek kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie²⁰.

Fakultatywność dochodzenia świadczenia alimentacyjnego polega na tym, że zgodnie z art. 38 ustawy o wspieraniu rodziny kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie ma uprawnienie, a nie obowiązek do dochodzenia roszczenia. Brak nakazu działania dotyczy przypadków, gdy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej nie upłynął rok. Natomiast w przypadku, gdy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej minął rok, kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie pozostaje w obowiązku wytoczenia powództwa alimentacyjnego. Istota obowiązku wytoczenia powództwa nie polega jedynie na wystąpieniu z powództwem o alimenty, ale też na realizacji powództwa o podwyższenie alimentów, o ile potrzeba taka jest uwydatniona.

Obligatoryjność dochodzenia roszczenia, w przypadku zaniechania realizacji tegoż obowiązku przez kierownika, stanowi uchybienie w realizacji zadań i obowiązków kierownika jako jednostki powiatowego centrum pomocy rodzinie. W tym zakresie na bezczynność kierownika przysługuje skarga kierowana do właściwościowego starosty, w imieniu którego obowiązki realizuje kierownik, ewentualnie także zwrócenie się o czynności kontrolne do właściwego wojewody, odpowiednio art. 197a ustawy o wspieraniu rodziny.

Wyrażane uprawnienia, czy obowiązki kierownika powiatowego centrum pomocy nie powodują wyłączenia obowiązków i praw określonych w art. 112¹ § 1 pkt 1 k.r.o., przypisanych z mocy tego przepisu samej rodzinie zastępczej, prowadzącemu rodzinny dom dziecka albo kierującemu placówką opiekuńczo-wychowawczą, regionalną placówką opiekuńczo-terapeutyczną lub interwencyjnym ośrodkiem preadopcyjnym. Obowiązkami tymi są: reprezentowanie dziecka w sprawach bieżącej pieczy i wychowania, w szczególności w dochodzeniu świadczeń przeznaczonych na zaspokojenie jego potrzeb, w tym świadczeń alimentacyjnych.

¹⁹ Zdanie odrębne sędzi TK Teresy Liszcz do wyroku TK z 23 kwietnia 2013 r., sygn. akt K 12/12. *In fine* zajęte stanowiska: „Jestem głęboko przekonana, że obniżenie wysokości świadczenia pieniężnego na utrzymanie dziecka w spokrewnionej rodzinie zastępczej, i to bez względu na jej stan materialny, jest sprzeczne nie tylko z zasadą równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji), ale też z zasadą sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji), ponadto zaś sprzeciwia się konstytucyjnemu nakazowi otoczenia rodziny ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej (art. 18 Konstytucji)” – źródło: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20130000548/T/D20130548TK.pdf> (data dostępu: 20.04.2020).

²⁰ Interesujące jest – w związku z legitymacją alimentacyjną kierownika powiatowego centrum pomocy w związku z dochodem dziecka w ujęciu alimentów zasadzonych, a otrzymywanych – oświadczenie złożone przez senatora Rafała Muchackiego na 28 posiedzeniu Senatu w dniu 7 marca 2013 r., kierowane do Ministra Pracy i Polityki Społecznej Władysława Kosiniaka-Kamysza – https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfile_s/_public_/k8/dokumenty/stenogram/oswiadczenia/muchacki/2801.pdf (data dostępu: 21.04.2020).

Zgodnie z art. 38 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w przypadkach dochodzenia świadczeń alimentacyjnych na rzecz dziecka przebywającego w pieczy zastępczej, w postępowaniu przed sądem do kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie stosuje się odpowiednio przepisy o udziale prokuratora w postępowaniu cywilnym określonymi regulacjami kodeksu postępowania cywilnego²¹.

Treścią art. 7 k.p.c. ustawodawca przewidział dwie formy udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym: możliwość wszczęcia postępowania oraz wzięcia udziału w już toczącym się postępowaniu. Uprawnienia te, zgodnie z art. 55 k.p.c., prokurator realizuje wytaczając powództwo na rzecz oznaczonej osoby. Poprzez takie działanie, przy uwzględnieniu art. 56 k.p.c., kierownik staje się stroną powodową w znaczeniu formalnym. Stroną w znaczeniu materialnym jest osoba, na rzecz której wszczęto postępowanie, czyli dziecko umieszczone w pieczy zastępczej.

Wskazując dalej, kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie, wytaczając powództwo na rzecz oznaczonej osoby, nie może samodzielnie rozporządzać przedmiotem sporu, co wynika z treści art. 56 § 2 k.p.c. Oznacza to, że kierownik nie może dokonywać czynności materialnoprawnych stanowiących rozporządzenie roszczeniem, którego dochodzi w pozwie. Nie może zatem zrzec się tego roszczenia, ani dokonać innej czynności dyspozytywnej związanej z przedmiotem roszczenia.

Uzyskując status strony postępowania, kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie uprawniony jest do składania w trakcie postępowania sądowego oświadczeń, zgłaszania wniosków, przytaczania faktów i dowodów na ich potwierdzenie. Sąd obowiązany jest doręczać kierownikowi powiatowego centrum pomocy rodzinie pisma procesowe oraz zawiadamiać o terminach i posiedzeniach. Dalej, kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie uprawniony jest do korzystania ze środków odwoławczych. Uprawnieniem strony kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie na zasadach ogólnych może udzielić pełnomocnictwa do reprezentacji w toku procesu, przez co umocowanie może dotyczyć, zarówno profesjonalisty, jak i pracownika powiatowego centrum pomocy rodzinie.

Podobnie na zasadach ogólnych, zgodnie z art. 137 k.r.o., roszczenia o świadczenia alimentacyjne wytaczane przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie przedawniają się z upływem trzech lat. Wobec podnoszonych uwag, legitymacja kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie, którą do dochodzenia alimentów należnych dziecku znajdującemu się w pieczy zastępczej nadaje art. 38 ustawy o wspieraniu rodziny, jest istotnym elementem ochrony dziecka dotkniętego realną dysfunkcją rodzinną, z koniecznością szczególnej dbałości i nadzoru.

²¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1964 r., Nr 43, poz. 296 ze zm.), dalej jako k.p.c.

Element gwarancyjny związany z rocznym rozpoznaniem sytuacji dziecka pozostającego w pieczy zastępczej i dyspozytywnością złożenia pozwu o alimenty w tym czasie, w połączeniu z imperatywem wystąpienia z powództwem, po upływie roku pozostawania w pieczy zastępczej, wydaje się być wystarczającym. Uwaga znajdzie swoją zasadność w przypadku realizacji obowiązku; beczynność kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie każdorazowo niweczyć będzie prawidłowe rozwiązanie ustawowe.

Wystąpienie przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie w żaden sposób nie ma wpływu na uprawnienie, które w imieniu dziecka może realizować wyznaczony przez sąd opiekun w zakresie ubiegania się w imieniu podopiecznego o alimenty.

Uprawnienie czy też obowiązek kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie, będąc działaniem fakultatywnym, tj. zastępczym, wobec obowiązków opiekunów dziecka pozostającego w pieczy, występować będzie w przypadkach bierności opiekunów.

Rozpatrywane uprawnienie kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie nabiera szczególnego znaczenia w przypadku alimentacji wobec krewnych, którzy są członkami rodziny zastępczej spokrewnionej. Opiekun zastępczy, będący krewnym zobowiązanego do alimentacji członka rodziny, ze względów pokrewieństwa może mieć opory przed kierowaniem roszczenia przeciwko członkom własnej rodziny. Z kolei rodziny zastępcze niespokrewnione z podopiecznym mogą obawiać się kierowania pozwu do sądu na rzecz podopiecznego w trosce przed pogorszeniem stosunków między nimi, podopiecznym i jego rodziną biologiczną. W każdej z wyróżnionych okoliczności, poprzez inicjatywę procesową kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie, dziecko pozostające w pieczy zastępczej, będąc zabezpieczonym od strony czynnej procesu, otrzyma należne mu świadczenie²².

Wobec powinności spełnienia wymogu kompletności prowadzonej analizy należy wskazywać, że dziecko umieszczone w rodzinie zastępczej spokrewnionej, w przypadku braku krewnych zobowiązanych do alimentowania, nie mając możliwości dochodzenia alimentów, pozostaje w pozycji prawnej daleko mniej korzystnej, ponieważ ustawodawca nie przewidział jakiegokolwiek sposobu dla kompensowania braku tego świadczenia. Podnoszona okoliczność wydaje się rodzić powinność zmian ustawowych, co dotyczy wprowadzenia dodatkowego świadczenia mogącego, choć w części poprzez swoją subsydiarność, wyrównywać sferę zabezpieczenia ekonomicznego dziecka w pieczy, pozbawionego możliwości uzyskania świadczenia alimentacyjnego.

---

²² W zakresie ponoszenia ciężaru alimentowania, zgodnie z uchwałą Pełnego Składu Izby Cywilnej i Administracyjnej SN z 16 grudnia 1987 r., sygn. akt 3 CZP 91/86, OSNCAP 1988, Nr 4, poz. 42, należy przyjąć, że rodzice nie mogą uchylić się od obowiązku alimentacyjnego na tej podstawie, iż wykonywanie tego obowiązku stanowiłoby ciężar; są oni zobowiązani podzielić się z małoletnim dzieckiem nawet najmniejszymi dochodami.

Poczynione rozważania wydają się mieć walor nie tylko teoretyczny, ale mogą być użyteczne w praktyce wykonywana pieczy zastępczej. Realna potrzeba łącznego stosowania wyróżnionych aktów prawnych prawa materialnego, także procedury, nie tylko usprawiedliwia, ale i uzgadnia analizę zagadnienia, prowadząc do jego pełnego rozpoznania.

Wykaz literatury

- Andrzejewski M. (red.), *Status osób małoletnich – piecza zastępcza, kontakty, przysposobienie*, INP PAN, Warszawa 2020.
- Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne*, Wolter Kluwer, Warszawa 2010.
- Moll T., *Zasada subsydiarności w świetle wybranych świadczeń społecznych*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2014, R. XIV, t. 2.
- Pietrzykowski K. (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Zieliński A., *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.

Summary

Foster care – comments on the procedural competence of the PCPR director for maintenance claims of a child in foster care

Keywords: civil law, PCPR director, alimony, child protection, alternative care, foster care.

The considerations undertaken are intended to relate to the procedural rights of the PCPR director in relation to the protection of the child's best interests. Performing alternative care, the problem of interpenetration, and possibly conflicting interests of the child's natural family and those performing foster care, make the accepted issue important, not only in the context of considerations but also in real care for the child's welfare in foster care. It is of utmost importance that the correct exercise of the alimony/maintenance rights of the head of the PCPR, resulting from the Custody Act, additionally requires knowledge of the provisions of the family and guardianship code, as well as of the civil process, which is an essential element of the work and analysis.